

**Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om säkerhetskontroller vid domstolar**

**PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL**

I denna proposition föreslås att det stiftas en lag om säkerhetskontroller vid domstolar. Med stöd av lagen skall säkerhetskontroller kunna ordnas vid alla domstolar. En säkerhetskontroll skall kunna omfatta alla som besöker domstolen samt de föremål som dessa medför. Varje domstol skall själv avgöra om och i vilken omfattning säkerhetskontroller ordnas.

Den föreslagna lagen innehåller bestämmelser om säkerhetskontrollåtgärder och om de personer som kan vara säkerhetskontrollörer. Uppgiften som säkerhetskontrollör kan enligt förslaget skötas av polismän och av anställda vid domstolen. Säkerhetskontroller skall också kunna skaffas i form av köpta tjänster. Säkerhetskontrollören skall då ha godkänts för uppgiften av polisen. En säker-

hetskontroll kan utföras med metalldetektor eller någon annan teknisk anordning. Kroppsvisitation kan också utföras på något annat sätt. Dessutom kan föremål som personer medför undersökas vid behov.

Personer som besöker domstolen kan fråntas sådana föremål och ämnen som kan användas för att äventyra säkerheten eller ordningen eller skada egendom. Enligt förslaget har en säkerhetskontrollör rätt att från domstolen avlägsna personer som vägrar underkasta sig säkerhetskontroll. För att avlägsna personer kan säkerhetskontrollören vid behov använda maktmedel, med de begränsningar om vilka föreskrivs i lagen.

Den föreslagna lagen avses träda i kraft så snart som möjligt efter det att den har antagits och blivit stadfäst.

## INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL .....	1
ALLMÄN MOTIVERING .....	3
1. Inledning .....	3
2. Nuläge .....	3
2.1. Lagstiftning och praxis .....	3
2.2. Lagstiftningen i vissa andra länder .....	4
2.3. Bedömning av nuläget .....	5
3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen .....	6
4. Propositionens verkningar .....	7
5. Beredningen av propositionen .....	7
6. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll .....	7
DETALJMOTIVERING .....	8
1. Lagförslag .....	8
2. Närmare föreskrifter .....	11
3. Ikraftträdande .....	11
4. Lagstiftningsordning .....	11
LAGFÖRSLAG	
Lag om säkerhetskontroller vid domstolar .....	13

## ALLMÄN MOTIVERING

## 1. Inledning

Vid tingsrätterna har säkerhetskontroller ordnats i samband med enstaka rättegångar på grund av ett konkret hot. Vid Helsingfors tingsrätt har säkerhetskontroller ordnats regelmässigt sedan 1996. Syftet med kontrollerna är att sörja för säkerheten för dem som deltar i en rättegång.

I regeringsformen har den personliga integriteten skyddats i egenskap av grundläggande rättighet. Vid de säkerhetskontroller som ordnas vid domstolarna kan man tvingas att begränsa denna rättighet. I vår lagstiftning finns i dag inte några bestämmelser om säkerhetskontroller. Eftersom de grundläggande rättigheterna endast kan begränsas genom lag, föreslås det i propositionen att en lag om säkerhetskontroller vid domstolar skall stiftas.

Enligt den föreslagna lagen kan säkerhetskontroller ordnas vid alla domstolar. Lagen ålägger dock inte domstolarna någon skyldighet att ordna kontroller. Säkerhetskontroller kan ordnas antingen regelmässigt eller i sådana situationer då det finns ett särskilt behov av kontroller. T.ex. ett hot om att säkerheten eller ordningen äventyras i samband med en viss rättegång kan innebära ett särskilt skäl att ordna en säkerhetskontroll.

Enligt lagförslaget får personer som önskar tillträde till en domstol och föremål som de medför kontrolleras för att det skall kunna säkerställas att ingen har med sig något föremål eller ämne genom vilket säkerheten eller ordningen kan äventyras eller som kan användas för att skada egendom. Säkerhetskontrollören kan vara en polisman eller en anställd vid domstolen. Säkerhetskontrollen kan också utföras av någon annan person som polisen har godkänt för uppgiften. En person som vägrat underkasta sig säkerhetskontroll kan avlägsnas från domstolen. Vid avlägsnandet kan maktmedel användas vid behov.

## 2. Nuläge

### 2.1. Lagstiftning och praxis

De säkerhetskontroller som ordnas vid domstolarna har anknytning till ett flertal

bestämmelser i regeringsformen. Den personliga integriteten och säkerheten skyddas i egenskap av grundläggande rättighet i 6 § 1 mom. regeringsformen. Genom skyddandet av den personliga säkerheten som en grundläggande rättighet har man särskilt velat understryka det allmännas förpliktelser att vidta positiva åtgärder för att skydda samhällsmedlemmarna mot brott och andra rättsstridiga gärningar (RP 309/1993 rd). Rätten till personlig integritet skyddar för sin del mot t.ex. kroppsvisitation. Regeringsformens 6 § 3 mom. innehåller bestämmelser som preciserar ingreppen i den personliga integriteten. Enligt bestämmelserna får den personliga integriteten inte kränkas godtyckligt och utan laglig grund. Den personliga integriteten har också nära anknytning till skyddet för privatlivet, som tryggas enligt 8 § regeringsformen och som bl.a. omfattar individens rätt att bestämma om sig själv och sin kropp.

Enligt 16 § 1 mom. regeringsformen har var och en rätt att på ett tillbörligt sätt få sin sak behandlad av en domstol, vilket kan anses förutsätta skyldighet att sörja för säkerheten i fråga om dem som deltar i en rättegång. Enligt 2 mom. i nämnda paragraf skall offentligheten vid handläggningen tryggas i lag. Huvudprincipen är således att rättegångar är offentliga, men bestämmelsen utgör inget hinder för att det genom lag föreskrivs om mindre undantag från den. Allmänheten har i regel bl.a. rätt att följa med behandlingen av ärenden vid en domstol, men rätten till inträde kan begränsas t.ex. av säkerhetsskäl.

I dag finns varken i lag eller i författningar på lägre nivå några bestämmelser om säkerhetskontrollerna vid domstolarna. I praktiken har säkerhetskontroller ordnats på basis av domstolens prövning på olika håll i landet, och vid Helsingfors tingsrätt har kontroller ordnats regelmässigt. Kontroller har främst ordnats vid tingsrätterna. Kontrollerna har föranletts av hot mot säkerheten för domstolspersonalen och för besökande. Hoten har kunnat gälla ordföranden eller domstolens övriga ledamöter eller parter eller vittnen vid en viss rättegång, eller allmänt ordningen och säkerheten vid domstolen. Vid Helsingfors tingsrätt kontrollerar man sedan 1996 alla som besöker tingsrätten,

med undantag av dem som infinner sig vid domstolen å tjänstens eller arbetets vägnar. Vid de övriga domstolarna tillämpas inte permanenta säkerhetskontroller, utan kontroller har ordnats i samband med vissa enstaka rättegångar. Vid tingshuset i Åbo finns en särskild säkerhetssal, där man behandlar tvångsmedelsärenden och sådana brottmål som kan medföra särskilda säkerhetsrisker. Anhållna och häktade kan föras till salen längs passager som är avskiljda från åhörarna och de anställda. Man har också annars strävat efter att bl.a. med hjälp av tekniska anordningar sörja för säkerheten i fråga om dem som deltar i ett sammanträde.

Säkerhetskontrollerna har i princip grundat sig på frivillighet, varför ingen har vägrats tillträde till en domstol på grund av vägran att underkasta sig kontroll. I praktiken utförs kroppsvissitation vid Helsingfors tingsrätt i regel med metalldetektor och undersökning av föremål genom att medhavda väskor öppnas. Vid undersökningen av föremål har genomlysningsskärmar inte använts, främst på grund av de höga kostnaderna för apparaterna. Vid Helsingfors tingsrätt har kontrollerna utförts av en väktare från ett privat bevakningsföretag, på basis av ett avtal mellan domstolen och bevakningsföretaget. Vid de övriga domstolarna har polisen oftast ansvarat för kontrollerna i samband med enskilda rättegångar.

Genom kontrollerna försöker man förhindra att farliga föremål och ämnen förs in till rättssalen eller annars till domstolslokalerna. Sådana farliga föremål och ämnen är skjutvapen, olika slag av eggvapen och tillhyggen, sprängämnen samt andra föremål eller ämnen som kan användas för att äventyra ordningen eller säkerheten eller för att skada egendom. Vid de säkerhetskontroller som ordnats vid Helsingfors tingsrätt har man hittat bl.a. handeldvapen, gassprayer och eggvapen hos personer som besökt domstolen. Av handeldvapnen har alla varit lovliga, men det har inte varit tillåtet eller annars motiverat att de förs in till tingsrättens lokaler. Föremål och ämnen som betraktas som farliga fråntas innehavaren vid kontrollen och överlämnas i allmänhet till polisen. Föremålet eller ämnet återlämnas dock till den som kontrollerats när han eller hon avlägsnar sig från domstolen, om det inte finns hinder härför enligt lagen. I sådana situationer tas föremålet eller ämnet i förvar under den tid personen befinner sig vid domstolen.

Förutom när det gäller domstolarnas verksamhet finns det också andra situationer då det är särskilt viktigt att garantera säkerheten. Bestämmelser om säkerhetskontroller finns t.ex. i lagen om säkerhetskontroller inom flygtrafiken (305/1994). Bestämmelser om kontroll av personer och föremål finns dessutom i den nya lag om sammankomster och den nya lag om ordningsvakter som riksdagen antagit (RP 145/1998 och RP 148/1998). Också väktare vid bevakningsföretag föreslås få rätt att i samband med att en person gripes undersöka den gripne och frånta personen sådana föremål som orsakar fara (Turva-alan kehittäminen. Inrikesministeriets publikation 4/1998, innehåller ett förslag som gäller utvecklande av säkerhetsbranschen och som utarbetats av kommissionen för säkerhetsbranschen).

Riksdagens biträdande justitieombudsman har i sitt till statsrådet riktade brev av den 22 april 1997 fäst uppmärksamhet vid lagligheten hos de säkerhetskontroller som ordnas vid domstolarna. Enligt biträdande justitieombudsmannen har det allmänna skyldighet att sörja för säkerheten i fråga om offentliga rättegångar och dem som deltar i dessa. Det saknas dock en rättslig grund för domstolarnas säkerhetskontroller. Denna brist måste enligt biträdande justitieombudsmannen avhjälpas utan dröjsmål.

## 2.2. Lagstiftningen i vissa andra länder

Vid beredningen av propositionen har regleringen av de säkerhetskontroller som ordnas vid domstolarna i Sverige, Norge, Danmark, Storbritannien, Frankrike och Tyskland utretts. I de flesta av de undersökta länderna ordnas säkerhetskontroller vid domstolarna antingen i form av permanenta arrangemang eller efter behov, men med undantag av Sverige finns det i allmänhet ingen särskild reglering av kontrollerna. Uppgifterna nedan grundar sig huvudsakligen på en rapport av domstolsverket i Sverige (Förbättrat tillträdeskydd till domstolslokaler. Domstolsverket. Rapport 1997:3).

I Sverige har det stiftats en särskild lag om säkerhetskontroll vid domstolsförhandlingar (1981:1064). En ändring av lagen bereds som bäst på basis av domstolsverkets ovan nämnda förslag. Det föreslås att lagen skall ändras i överensstämmelse med de praktiska behoven så att domstolarnas rätt att ordna säkerhetskontroller utvidgas.

Enligt den gällande lagen skall en säkerhetskontroll anknyta till behandlingen av ett enskilt mål och ett hot om brott som hänför sig till den. Med stöd av lagen kan således inte ordnas generella säkerhetskontroller som grundar sig på mera permanenta arrangemang. Enligt ändringsförslaget kan en domstol, efter samråd med polisen, besluta om ordnande av en generell säkerhetskontroll för en viss tidsperiod. Säkerhetskontrollen skall i regel omfatta alla besökande till domstolen, dock inte rättsens ledamöter eller andra som å tjänstens vägnar finner sig vid domstolen, och inte heller advokater. Enligt förslaget kan också någon annan än polisen utföra säkerhetskontrollen, dock under ledning av polisen. Enligt den gällande lagen kan endast polisen utföra kontroller.

Enligt ändringsförslaget skall kroppsvisitation vid en säkerhetskontroll i regel utföras med metalldetektor och undersökning av föremål med en genomlysningsapparat eller genom att medhavda väskor öppnas. Kroppsvisitation kan också utföras på något annat sätt än med metalldetektor, om det finns särskilda skäl härför eller om det är fråga om s.k. utvidgad säkerhetskontroll, som med stöd av domstolsbeslut kan utföras i samband med behandlingen av ett enskilt brottmål. Den som inte underkastar sig säkerhetskontroll kan vägras tillträde till domstolen, eller det kan bestämmas att föremål som en person inte låter undersöka skall lämnas till förvaring under den tid personen befinner sig i domstolen.

Vid domstolarna i *Norge* tillämpas inte något förfarande med generella säkerhetskontroller vid domstolarna, så att man genom permanenta arrangemang skulle kontrollera alla besökande. Det finns inte heller några särskilda bestämmelser om saken. I samband med behandlingen av ett enskilt mål kan säkerhetskontroll dock ordnas av särskilda skäl. I praktiken utförs kontrollen i allmänhet med en metalldetektor och, när det gäller föremål, med en genomlysningsapparat eller genom att medhavda väskor öppnas. Säkerhetskontroller ordnas t.ex. i samband med mål där det finns risk för repressalier mot parter eller vittnen.

Inte heller i *Danmark* finns det särskilda bestämmelser om ordnande av säkerhetskontroller. Vid domstolarna finns inte permanenta säkerhetskontrollarrangemang som skulle omfatta alla besökande.

Vid brottmålsdomstolarna i *Storbritannien*

har på permanent basis ordnats generella säkerhetskontroller, vid vilka alla besökande kontrolleras med metalldetektor och föremål undersöks på annat sätt. Dessutom kan, genom ett beslut av en domare, mera långtgående kroppsvisitation utföras av särskilda skäl. Vid de domstolar som behandlar civilmål finns särskild säkerhetspersonal men inga permanenta arrangemang för generella säkerhetskontroller. Också vid domstolarna i *Frankrike* och *Tyskland* ordnas säkerhetskontroller, men det finns inga särskilda bestämmelser om saken. I Frankrike kan ordföranden vid ett sammanträde med stöd av lagstiftningen om rättegångsförfarande bestämma att alla eller några av de personer som infinner sig till sammanträdet samt föremål som de medför skall kontrolleras så att eventuella farliga föremål kan hittas. Domstolens chef kan besluta om i vilken omfattning övriga personer som önskar tillträde till domstolslokalerna skall kontrolleras, antingen med metalldetektor eller på något annat sätt. Säkerhetskontroller ordnas regelmässigt vid några av de största underrätterna i Frankrike. I Tyskland kan ordningsreglerna för de allmänna underrätterna innehålla bestämmelser om säkerhetskontroller.

### 2.3. Bedömning av nuläget

De mål som behandlas vid domstolarna är ibland förknippade med konflikter som kan medföra risk för våldsamheter. De inbördes förhållandena mellan en åtalad i ett brottmål, en målsägande eller ett vittne kan vara fientliga. En part kan också uppleva åklagarens eller domstolens verksamhet som mycket negativ för sig själv. Också i civilmål kan det finnas stora åsiktsskillnader mellan parterna. T.ex. i mål som gäller vårdnad om barn kan de tvistande makarna ibland vara i en sådan sinnesstämning som kan leda till en våldssituation.

Mot bakgrund av utvecklingen under den senaste tiden kan den bedömningen göras att hoten mot säkerheten vid domstolarna har ökat. Säkerhetshoten har riktat sig såväl mot domstolspersonalen som mot besökande. I synnerhet vid tingsrätterna i de stora städerna behandlas rätt ofta fall som gäller allvarliga våldsbrott eller organiserad brottslighet och som kan vara förknippade med hot om våld eller hot mot säkerheten. I de mindre tingsrätterna är sådana fall mera sällsynta. I

de små tingsrätterna kan människors säkerhet dock vara hotad vid behandlingen av enstaka mål.

De som besöker en domstol uppför sig i allmänhet lugnt och sakligt. Vid säkerhetskontrollerna vid Helsingfors tingsrätt har man dock hittat ett mycket stort antal föremål som kan klassificeras som farliga. För att våldssituationer skall kunna förebyggas är det nödvändigt att besökande till en domstolslokal inte medför sådana föremål eller ämnen som kan utgöra ett hot mot säkerheten. I praktiken har man ofta tack vare uppgifter som erhållits av polisen, en part i målet eller ett vittne kunnat förbereda sig på situationer där hot eller våld förekommer. En persons beteende kan dock vara helt oförutsägbart, vilket fallet med den part som i mars i år sprängde en bomb under en rättegång vid Fredrikshamns tingsrätt visar.

Det allmänna har skyldighet att sörja för säkerheten i fråga om rättegångarna och dem som deltar i dessa. Det allmännas förpliktelser att vidta positiva åtgärder för att skydda samhällsmedlemmarna mot rättsstridiga gärningar understryks också i regeringsformen. Av de ovan nämnda orsakerna måste möjligheten att ordna säkerhetskontroller säkerställas också framöver. Ett undvikande av liknande situationer som den bombexplosion som ägde rum i Fredrikshamn skulle förutsätta regelmässiga och heltäckande säkerhetskontroller, som borde omfatta alla besökande till en domstol och de föremål som de medför. Detta föreslås inte i propositionen, framför allt av ekonomiska skäl.

De säkerhetskontroller som ordnas vid domstolarna saknar en lagstadgad rättslig grund. Regeringsformen förutsätter att ingrepp i den personliga integriteten skall grunda sig på bestämmelser i lag. Därför skall om rätten att ordna säkerhetskontroller som omfattar besökande till domstolarna föreskrivas genom lag.

### 3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen

Syftet med den föreslagna lagen är att förbättra säkerheten och ordningen vid domstolarna. Lagen ålägger dock inte domstolarna någon skyldighet att ordna säkerhetskontroller. Orsaken till detta är att förhållandena och behoven varierar betydligt mellan de olika domstolarna. Inte heller av ekonomiska skäl vore det förnuftigt att i

onödigt stor utsträckning skaffa teknisk apparatur och binda arbetskraft till säkerhetskontrollerna. Vid beredningen av propositionen har det också ansetts motiverat att domstolarna, i enlighet med nuvarande praxis, fortfarande skall avgöra om och i vilken omfattning säkerhetskontroller skall ordnas.

Den föreslagna lagen är allmän så att den gäller alla domstolar. Detta beror på att i synnerhet det ökade antalet muntliga förhandlingar i framtiden kan medföra ett behov av att säkerhetskontroller förutom vid tingsrätterna ordnas också vid fullföljdsdomstolarna och vid förvaltnings- och specialdomstolarna.

Den föreslagna lagen innebär ett intrång i de grundläggande rättigheter som skyddas i regeringsformen. Syftet med propositionen är dels att garantera att säkerhetskontrollörerna har tillräckliga medel för att avvärja hot som riktar sig mot säkerheten och ordningen, dels att minimera ingreppen i integriteten och privatlivet för dem som kontrolleras. Därför har man i lagförslaget strävat efter att specificera de åtgärder som får vidtas vid säkerhetskontrollerna, och förslaget innehåller också en bestämmelse om principen om minsta olägenhet.

I praktiken har polisen, domstolens egen personal eller, enligt ett avtal mellan domstolen och bevakningsföretaget, väktare från ett privat bevakningsföretag svarat för säkerhetskontrollerna. Domstolarnas personal har i regel inte sådan utbildning som är nödvändig för skötseln av uppgiften som säkerhetskontrollör. Enligt lagförslaget kan justitieministeriet meddela föreskrifter och anvisningar om utbildning av domstolspersonalen, främst dem som sköter uppgifterna som stämningsman eller vaktmästare. Genom utbildningen kan det säkerställas att åtminstone en del av de sporadiska säkerhetskontrollerna huvudsakligen kan skötas av domstolens egen personal. Polisens resurser räcker endast i begränsad omfattning till för säkerhetskontroller. För att det skall finnas säkerhetskontrollörer att tillgå vid behov och för att antalet säkerhetskontrollörer, i synnerhet när det gäller de kontinuerliga säkerhetskontrollerna, skall vara tillräckligt, är det nödvändigt att också väktare anställda vid privata bevakningsföretag skall kunna fungera som säkerhetskontrollörer.

I praktiken har kroppsvisitation vid Helsingfors tingsrätt i regel utförts med en metalldetektor i form av en port, och föremål

har kontrollerats genom att medhavda väskor öppnats. Till tingsrätten har inte skaffats genomlysningsskärmar på grund av det höga priset på sådana apparater. Metalldetektorn har Helsingfors tingsrätt skaffat med sina verksamhetsanslag. I dagens ekonomiska läge är det inte möjligt att till alla domstolar skaffa sådan teknisk apparatur som används vid säkerhetskontroller. Därför är det nödvändigt att besökande också kan kontrolleras på annat sätt än med metalldetektor. Enligt förslaget kan kroppsvisitation utföras, om det finns grundad anledning att misstänka att en person medför ett sådant föremål eller ämne som kan användas för att äventyra säkerheten eller skada egendom.

Säkerhetskontrollerna har i dag ansetts grunda sig på frivillighet, och det att en person vägrat underkasta sig kontroll har således inte utgjort något hinder för tillträde till domstolen. En förutsättning för att man skall kunna sörja för säkerheten på ett effektivt sätt är dock att tillträde kan vägras en person som inte går med på att låta sig kontrolleras. I sådana situationer har det ansetts vara ett bättre alternativ att personen avlägsnas från domstolen än att kontrollen genomförs med våld. Vid behov kan genom bestämmelserna om hämtning i rättegångsbalken säkerställas att en person fås till rättegången.

#### 4. Propositionens verkningar

Propositionen har inga betydande verkningar i fråga om ekonomi eller organisation. Detta beror på att den föreslagna lagen inte ålägger domstolarna att ordna heltäckande regelmässiga säkerhetskontroller. Åtminstone inom den närmaste framtiden kommer säkerhetskontrollerna fortfarande oftast att ordnas i samband med enstaka rättegångar, och de kommer att skötas antingen av polisen eller av domstolens egen personal.

I framtiden kan det behövas mera omfattande säkerhetskontroller än i dag, åtminstone i de tingsrätter där man ofta behandlar allvarliga våldsbrott eller brottmål där de åtalade misstänks för organiserad brottslighet. Muntlig behandling av sådana mål i fullföljdsdomstol kan också kräva särskilda säkerhetsåtgärder. På basis av omfattningen av de säkerhetskontroller som genomförts i många andra länder kan man förutspå att behovet av kontroller kommer att öka också i Finland. En metalldetektor är en effektiv

anordning vid letandet efter de vanligaste farliga föremålen, och användningen av en sådan är också mera diskret för den som kontrolleras än om säkerhetskontrollören undersöker personen för hand. Av dessa orsaker är det nödvändigt att i budgetarna för de kommande åren för justitieministeriets del beaktas att domstolarna så småningom utrustas med sådana anordningar som behövs för säkerhetskontrollerna.

#### 5. Beredningen av propositionen

Riksdagens biträdande justitieombudsman fäste i sitt till statsrådet riktade brev av den 22 april 1997 uppmärksamhet vid att en rättslig grund saknas för domstolarnas säkerhetskontroller. Enligt biträdande justitieombudsmannen måste detta missförhållande avhjälpas utan dröjsmål.

Justitieministeriet tillsatte den 15 maj 1997 en arbetsgrupp med uppdrag att utarbeta ett förslag till en regeringsproposition med förslag till lag om säkerhetskontroller vid domstolar. Arbetsgruppens förslag blev klart den 27 februari 1998. Utlåtanden om förslaget erhöles från 13 olika myndigheter och organisationer. Ett sammandrag över utlåtandena har gjorts upp vid justitieministeriet.

Remissinstanserna var av den åsikten att det är nödvändigt att det vid domstolarna ordnas säkerhetskontroller och att om saken föreskrivs i lag. I utlåtandena ansågs allmänt att den princip enligt vilken domstolarna kan besluta om utförandet av kontroller är riktig. Flera av remissinstanserna gjorde den bedömningen att behovet av säkerhetskontroller ökar. Det ansågs nödvändigt att teknisk apparatur skaffas och att de anställda får utbildning i att använda den.

Propositionens innehåll har setts över med anledning av utlåtandena. Lagförslaget grundar sig på arbetsgruppens förslag.

#### 6. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll

De centrala internationella konventionerna om mänskliga rättigheter som är förpliktande för Finland ålägger det allmänna vissa skyldigheter när det gäller sörjandet för säkerheten i fråga om rättegångar och dem som deltar i dessa. Den personliga säkerheten har skyddats i samband med den personliga friheten både i artikel 5 i konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de

grundläggande friheterna (FördrS 19/1990), dvs. Europarådets människorättskonvention, och i artikel 9 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (FördrS 8/1976). FN:s kommitté för de mänskliga rättigheterna, som övervakar hur den sistnämnda konventionen följs, har gett begreppet personlig säkerhet en självständig innebörd i fallet *Delgado Páez mot Colombia* (beslut 12.7.1990, framställning nr 195/1985). Av konventionsbestämmelsen härledde kommittén för de mänskliga rättigheterna en skyldighet för staten att vidta positiva åtgärder för att skydda individen mot angrepp, hot och förföljelse från andra enskilda. Enligt artikel 6 i Europarådets människorättskonvention är var och en berättigad till en rättvis rättegång. En förutsättning för att denna rätt skall förverkligas är att man sörjer för säkerheten för dem som deltar i en rättegång.

Vid säkerhetskontrollerna blir man tvungen att ingripa i den personliga integriteten för dem som kontrolleras. Konventionerna om de mänskliga rättigheterna skyddar inte

uttryckligen den personliga integriteten som ett självständigt rättsobjekt. Skyddet för den personliga integriteten är dock nära förknippat med det skydd för privatlivet som garanteras såväl i artikel 8 i Europarådets människorättskonvention som i artikel 17 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter. Konventionsbestämmelserna skyddar mot godtyckliga ingripanden i privatlivet samt förutsätter rätt till skydd enligt lagen mot sådana ingripanden. Europarådets människorättskonvention förutsätter dessutom att begränsningarna är nödvändiga i ett demokratiskt samhälle för att de mål som räknas upp i konventionen skall nås.

Enligt lagförslaget kan den som inte underkastar sig säkerhetskontroll vägras tillträde till en domstol. I artikel 6 i Europarådets människorättskonvention och i artikel 14 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter tillåts begränsning av rätten att få tillträde till en domstol bl.a. med hänsyn till den allmänna ordningen.

## DETALJMOTIVERING

### 1. Lagförslag

1 §. *Lagens syfte och tillämpningsområde.* Enligt 1 mom. kan säkerhetskontroller ordnas vid alla domstolar. Säkerhetskontroller kan ordnas i domstolslokalerna eller vid ett sammanträde som hålls på någon annan plats. Den föreslagna lagen ålägger dock inte domstolarna någon skyldighet att ordna säkerhetskontroller. Varje domstol skall själv avgöra om det är nödvändigt att ordna säkerhetskontroller och i vilken omfattning sådana skall ordnas. En bestämmelse om detta finns i lagförslagets 2 §.

Syftet med säkerhetskontrollerna är att sörja för säkerheten för dem som deltar i en rättegång och andra som besöker eller arbetar vid en domstol. Med hjälp av säkerhetskontrollerna kan också den allmänna ordningen vid en domstol upprätthållas samt domstolen och den egendom som finns där skyddas mot skador. Dessa mål för säkerhetskontrollerna har tagits in i paragrafens 1 mom.

Om polisens uppgifter föreskrivs i polislagen (493/1995). Till polisens uppgifter hör

att upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt att förebygga brott. Vid utförandet av dessa uppgifter kan en polisman tvingas vidta samma åtgärder som vid säkerhetskontroll, och en polisman kan också enligt den föreslagna lagen vara säkerhetskontrollör (4 §). Enligt den föreslagna lagen är säkerhetskontrollörernas befogenheter dock mera begränsade än polisens befogenheter enligt polislagen. Dessutom håller vid inrikesministeriet på att beredas ett förslag till lag om ändring av polislagen, i vilken man har för avsikt att också ta in en bestämmelse om att polisen har rätt att kontrollera personer som söker tillträde till eller befinner sig i närheten av en domstol. Därför finns i paragrafens 2 mom. en hänvisning om att beträffande säkerhetskontroller som utförs av polisen dessutom gäller vad som bestäms i polislagen. Genom lagförslaget begränsas givetvis inte de åtgärder som polisen har rätt att vidta med stöd av förundersökningslagen (449/1987) och tvångsmedelslagen (450/1987).

2 §. *Beslut om säkerhetskontroll och kontrollobjekten.* Enligt förslaget skall varje



domstol besluta om ordnandet av säkerhetskontroll för egen del. Beslutet fattas i den ordning som i allmänhet tillämpas vid fattandet av administrativa beslut vid domstolen i fråga. Beslut kan efter behov fattas om att säkerhetskontroller ordnas antingen regelmässigt eller under en viss tid. Beslut kan också fattas särskilt t.ex. för en viss rättegång.

Domstolen skall innan den fattar sitt beslut samråda med den lokala polismyndigheten, främst om frågor som hänför sig till de praktiska arrangemangen samt om i vilken mån polisen har möjligheter att utföra säkerhetskontroller i anslutning till enskilda rättegångar. I praktiken kan det också uppstå sådana situationer där antalet personer som skall kontrolleras är exceptionellt stort eller där behovet av säkerhetskontroll uppkommer plötsligt. I samråd mellan domstolen och polisen skall det överenskommas om hur polisen då kan delta i ordnandet av säkerhetskontrollerna.

Domstolen beslutar också om vem som skall sköta uppgiften som säkerhetskontrollör. Enligt den föreslagna 4 § kan en polisman eller en anställd vid domstolen vara säkerhetskontrollör. Säkerhetskontrollerna kan också skaffas i form av köpta tjänster.

Enligt förslaget kan också den domare som är ordförande vid rättegången fatta beslut om ordnande av säkerhetskontroll. Detta är nödvändigt därför att behovet av en säkerhetskontroll kan uppstå plötsligt eller annars vid en sådan tidpunkt att beslut om kontrollen inte kan fattas i administrativ ordning.

I 2 mom. bestäms om säkerhetskontrollobjekten. Enligt det kan alla de som önskar tillträde till en domstol kontrolleras, liksom även de föremål som de medför. Domstolen eller den ordförande som beslutar om säkerhetskontrollen kan dock besluta om säkerhetskontrollens omfattning. En säkerhetskontroll kan utföras så att de som kommer till domstolslokalerna passerar genom en metall-detektor. Av praktiska skäl och för att säkerställa att kontrollen går snabbt kan domstolen t.ex. besluta att de anställda vid domstolen samt åklagare och poliser inte kontrolleras. Vid en del tingsrätter kan dessa också använda en annan ingång än den som är avsedd för allmänheten. Av samma orsaker kan i allmänhet också advokater och andra som har ärende till domstolen å tjänstens eller arbetets vägnar undantas från kontrol-

len.

3 §. *Principen om minsta olägenhet.* Det är oundvikligt att en säkerhetskontroll i någon mån medför olägenheter, framför allt för dem som blir föremål för kontrollen. På grund av en säkerhetskontroll kan det ta längre tid att komma in i domstolen, och ibland kan en kontroll fördröja behandlingen av mål. I paragrafen uttrycks den allmänna principen att en säkerhetskontroll skall utföras så att den inte medför onödiga olägenheter för den som skall kontrolleras eller skadar egendom. En säkerhetskontroll skall således ordnas så att den medför minsta möjliga olägenhet. Säkerhetskontrollåtgärderna skall vidtas så smidigt som möjligt med beaktande av de tekniska anordningar som står till buds, antalet säkerhetskontrollörer och övriga omständigheter. T.ex. när man på förhand vet om att ett exceptionellt stort antal personer skall kontrolleras, skall säkerhetskontrollörerna vara så många att man kan undvika stockningar samt väsentliga fördröjningar i behandlingen av mål.

Till principen om minsta olägenhet kan också anses höra att en säkerhetskontroll skall utföras diskret. Om det t.ex. vid en säkerhetskontroll finns orsak att kontrollera innehållet i en väska som en person medför, skall undersökningen göras så att innehållet inte avslöjas för någon annan. Besökande till domstolen kan dock uppmanas att gå till sammanträdeslokalerna genom skilda dörrar eller annars någon annan väg, så att kretsen av dem som kontrolleras vid behov kan begränsas till att omfatta endast personer som deltar i behandlingen av ett visst mål.

4 §. *Säkerhetskontrollörerna.* Paragrafen innehåller bestämmelser om de personer som kan vara säkerhetskontrollörer. Enligt 1 mom. kan en polisman alltid vara säkerhetskontrollör. Polisens resurser är dock inte tillräckliga, åtminstone inte för regelmässiga säkerhetskontroller. I praktiken torde polisens säkerhetskontroller också begränsa sig till enstaka rättegångar eller till sådana situationer där kontroll utförs t.ex. på grund av ett bombhot eller något annat hot som innebär en allvarlig fara och där polisens särskilda befogenheter är nödvändiga.

Enligt 1 mom. kan också en anställd vid domstolen fungera som säkerhetskontrollör, förutsatt att personen i fråga har fått utbildning för uppgiften. Syftet med utbildningen är att säkerställa att den som sköter uppgiften som säkerhetskontrollör besitter de

behövliga tekniska färdigheterna och känner till sina befogenheter liksom även den kontrollerades rättigheter. Med stöd av lagförslaget 7 § kan justitieministeriet meddela närmare föreskrifter och anvisningar om den utbildning som skall ordnas. I praktiken kan de som sköter uppgiften som vaktmästare eller stämningssman vara säkerhetskontrollörer.

Enligt 2 mom. kan också någon annan än en statsanställd vara säkerhetskontrollör, om personen i fråga har godkänts för uppgiften av polisen. Bestämmelsen motsvarar till dessa delar 9 § 2 mom. lagen om säkerhetskontroller inom flygtrafiken. I enlighet med detta skall också godkännandet av en säkerhetskontrollör vid en domstol vara ett annat än det godkännande av väktare som avses i 11 § förordningen om bevakningsföretag (743/1983). Polisens godkännande ges uttryckligen för uppgiften som säkerhetskontrollör. Det är polisens uppgift att bedöma en persons tillförlitlighet och lämplighet för uppgiften. I sådana fall när en domstol skaffar säkerhetskontrollerna i form av köpta tjänster, torde det i praktiken i allmänhet vara anställda vid ett bevakningsföretag som sköter uppgiften som säkerhetskontrollör.

5 §. *Säkerhetskontrollåtgärder.* I 1 mom. finns bestämmelser om hur och i vilket syfte en säkerhetskontroll utförs. Syftet med en säkerhetskontroll är att säkerställa att en person till en domstol inte medför sådana föremål eller ämnen med vilka säkerheten eller ordningen kan äventyras eller som kan användas för att skada egendom.

Kontrollen utförs i första hand med en metalldetektor eller någon annan liknande teknisk anordning, om domstolen har sådana till sitt förfogande. En person som önskar tillträde till en domstol kan anmodas att passera genom en metalldetektor i form av en port. Personen kan också undersökas med en handdetektor. Om domstolen har tillgång till en genomlysningsapparat eller någon annan motsvarande anordning, får denna användas för att undersöka föremål som en person medför. Atminstone tills vidare är i praktiken inga sådana anordningar i bruk, varför kontrollen vid behov också kan utföras på något annat sätt, t.ex. genom att en väska som en person medför öppnas och dess innehåll undersöks.

En säkerhetskontrollör har rätt att kroppsvisitera en person i avsikt att hitta föremål eller ämnen som är ägnade att orsaka fara

eller skada, om det finns grundad anledning att misstänka att personen medför sådana. En grundad misstanke kan uppstå t.ex. om en person uppträder hotfullt eller våldsamt eller annars på basis av en iakttagelse som säkerhetskontrollören gjort eller som ett resultat av användningen av en metalldetektor. Säkerhetskontrollören har då rätt att undersöka vad personen har i sina kläder eller annars bär på sig. Åtgärden är till sitt innehåll likadan som den kroppsvisitation som avses i 5 kap. 9 § tvångsmedelslagen. Vid de domstolar som inte har tillgång till en metalldetektor kommer kroppsvisitation i fråga som säkerhetskontrollåtgärd alltid när det finns grundad anledning härför. Om kroppsvisitationen är grundlig, följer av kravet på saklighet att kontrollören och den som kontrolleras skall vara av samma kön.

En säkerhetskontrollör har med stöd av 2 mom. rätt att frånta en person ett föremål eller ämne som kan användas för att äventyra säkerheten eller ordningen eller skada egendom. Dessutom kan sådana föremål och ämnen vilkas innehav är förbjudet fråntas personen. En person kan t.ex. fråntas skjutvapen, sprängämnen och eggvapen samt andra motsvarande föremål och ämnen såsom tillhyggen. Också imitationer av vapen kan fråntas innehavaren, eftersom säkerheten och ordningen kan äventyras genom att man hotar med dem. Också utan en särskild bestämmelse är det klart att föremål som en person inte behöver under sitt besök i domstolen kan tas i förvar vid kontrollen.

Enligt 3 mom. skall en säkerhetskontrollör till polisen överlämna ett föremål eller ämne som fråntagits någon vid en säkerhetskontroll. Härvid blir polislagens bestämmelser om hantering av omhändertagen egendom (24 §) tillämpliga. Föremålet eller ämnet kan dock återlämnas till personen när han eller hon avlägsnar sig från domstolen, om det inte finns hinder enligt lag för återlämnandet. T.ex. verktyg som fråntagits en person kan i allmänhet återlämnas.

Ersättandet av en person eller sakskada som uppstår vid en säkerhetskontroll bestäms enligt skadeståndslagen (412/1974).

6 §. *Avlägsnande av en person från domstolen.* Det är inte obligatoriskt att underkasta sig säkerhetskontroll, utan en person har alltid rätt att vägra delta i en sådan. I princip skall en förutsättning för tillträde till en domstol dock vara att en person underkastar sig säkerhetskontroll. Om en person vägrar

underkasta sig säkerhetskontroll, har säkerhetskontrollören enligt 1 mom. rätt att avlägsna honom eller henne från domstolen. Det är dock inte alltid nödvändigt att avlägsna personen, utan säkerhetskontrollören får använda sin prövningsrätt. Om en person t.ex. vägrar låta undersöka innehållet i sin väska, kan det räcka med att väskan tas i förvar, och personen behöver inte avlägsnas från domstolen.

I 2 mom. finns en bestämmelse om användningen av maktmedel. En säkerhetskontrollör har rätt att, för att avlägsna en person från domstolen, använda sådana maktmedel som kan anses försvarliga med beaktande av personens uppträdande och andra omständigheter. Det är således tillåtet att använda sådana maktmedel som är nödvändiga för att personen skall kunna avlägsnas. Att ta till maktmedel är nödvändigt endast om personen inte frivilligt följer säkerhetskontrollörens uppmaning att avlägsna sig från platsen.

Enligt den andra meningen i 2 mom. har ingen annan än en polisman eller en person som står i tjänsteförhållande till domstolen rätt att använda maktmedel, om inte något annat följer av annan lagstiftning. Frågan behandlas närmare i avsnitt 4, som gäller lagstiftningsordningen för propositionen. När säkerhetskontrollören är en väktare som är anställd vid ett bevakningsföretag, bestäms hans rätt att använda maktmedel enligt 5 § lagen om bevakningsföretag (237/1983). Enligt den har en väktare rätt att bruka sådana maktmedel som med hänsyn till vederbörandes uppträdande och övriga omständigheter kan anses försvarliga för hans avlägsnande. Bestämmelsen motsvarar bestämmelsen om användning av maktmedel i det föreslagna 2 mom. När säkerhetskontrollören är en anställd vid domstolen som inte står i tjänsteförhållande till denna, har han inte rätt att använda maktmedel.

En person som skall avlägsnas från domstolen kan vara skyldig att personligen vara närvarande vid en rättegång. Också utan en särskild bestämmelse kan det anses klart att säkerhetskontrollören skall påminna den som skall avlägsnas om de påföljder som frånvaron kan medföra. Vid säkerhetskontrollen kan det framkomma att den som skall avlägsnas är skyldig att vara personligen närvarande när ett mål behandlas. Säkerhetskontrollören skall då underrätta den ordförande som sköter behandlingen av målet

om att personen avlägsnats, så att det kan beslutas om eventuell hämtning av personen till domstolen. I utbildningen och vid givandet av anvisningar för säkerhetskontrollörerna kan det säkerställas att ett sådant förfaringsätt iakttas.

7 §. *Ministeriets uppgifter.* Justitieministeriet kan meddela närmare föreskrifter och anvisningar om de tekniska tillvägagångssätten i fråga om säkerhetskontrollåtgärderna samt om det praktiska ordnandet av säkerhetskontrollerna och om den utbildning som skall ordnas. Justitieministeriet ordnar regelbundet säkerhetsutbildning för stämmningsmännen. I samband med utbildningen kan de nödvändiga färdigheterna ges för uppgiften som säkerhetskontrollör. Justitieministeriet kan också meddela domstolarna anvisningar så att personal genom respektive domstols försorg kan utbildas för uppgiften som säkerhetskontrollör.

## 2. Närmare föreskrifter

Med stöd av 7 § i den föreslagna lagen kan justitieministeriet meddela närmare föreskrifter och anvisningar om säkerhetskontrollåtgärderna och om hur säkerhetskontrollerna skall ordnas i praktiken samt om utbildningen. Avsikten är att de anvisningar som behövs för utbildningen skall tillställas domstolarna när lagen träder i kraft. Tills vidare finns det inte behov av några andra föreskrifter eller anvisningar.

## 3. Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft så snart som möjligt efter det att den har antagits och blivit stadfäst.

## 4. Lagstiftningsordning

När förslaget gjorts upp har de krav gällande reglering av säkerhetskontrollerna vid domstolarna som följer av bestämmelserna om de grundläggande rättigheterna i regeringsformen beaktats. I 6 § 1 mom. regeringsformen garanteras var och en rätt till personlig integritet och säkerhet. Vidare får enligt 3 mom. den personliga integriteten inte kränkas godtyckligt och utan laglig grund. I och med lagförslaget ges de säkerhetskontroller som ordnas vid domstolarna den rättsliga grund som saknas i dag. Säkerhetskontroller kan enligt förslaget ordnas i

syfte att sörja för säkerheten och garantera ordningen samt skydda egendom.

Enligt 16 § 2 mom. regeringsformen skall offentligheten vid handläggningen i domstol tryggas i lag. Bestämmelsen utgör inget hinder för att genom lag utfärda bestämmelser om mindre undantag från offentligheten vid rättegångar. Ett dylikt mindre och godtagbart undantag är det fråga om i lagförslagets 6 §, enligt vilken en person kan vägras tillträde till en domstol, om han eller hon inte underkastar sig säkerhetskontroll.

Enligt den princip som härletts från 1, 2 och 84 § regeringsformen kan endast tjänstemän utöva offentlig makt i Finland. Principen har dock inte ansetts utgöra något absolut hinder för att också andra än tjänstemän i begränsad utsträckning anförtros befogenheter som kan betraktas som utövande av offentlig makt, förutsatt att dessa personer i straffrättsligt avseende handlar under tjänsteansvar (t.ex. GrUU 3/1987 rd). Enligt lagförslagets 4 § kan säkerhetskontroll förutom av en polisman eller en anställd vid domstolen utföras också av någon annan person som polisen har godkänt för uppgiften. De säkerhetskontrollörer som avses i förslaget omfattas obestriddligen av det straffrättsliga tjänstemannabegreppet.

Grundlagsutskottet har i sin praxis följt den principen att ingen annan än en tjänsteman skall ha rätt att använda maktmedel. Denna ståndpunkt framgår t.ex. av ett utlåtande som gäller säkerhetskontroller inom flygtrafiken (GrUU 1/1994 rd) och av ett utlåtande som gäller propositionen med förslag till polislagen (GrUU 15/1994 rd). På basis härav har i lagförslagets 6 § 2 mom. rätten att använda maktmedel för att avlägsna en person som önskar tillträde till en domstol begränsats så att den endast gäller polismän och tjänstemän som är anställda vid domstolen. De övriga säkerhetskontrollörerna skall inte ha rätt att använda maktmedel, om inte någonting annat följer av annan lagstiftning. I praktiken kommer uppgiften som säkerhetskontrollör ofta att skötas av väktare anställda vid bevakningsföretag, och dessa kan använda maktmedel för att avlägsna en person med stöd av 5 § lagen om bevakningsföretag.

Bestämmelserna i den föreslagna lagen överensstämmer med regeringsformen, och det finns således inga hinder för att lagen stiftas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

## Lag

### om säkerhetskontroller vid domstolar

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

#### 1 §

##### *Lagens syfte och tillämpningsområde*

I syfte att sörja för säkerheten och garantera ordningen samt skydda egendom kan säkerhetskontroller ordnas vid domstolar så som anges i denna lag.

I fråga om säkerhetskontroller som utförs av polisen gäller dessutom vad som bestäms i polislagen (493/1995).

#### 2 §

##### *Beslut om säkerhetskontroll och kontrollobjekten*

Beslut om ordnande av säkerhetskontroll fattas av domstolen efter samråd med polisen. Också domstolens ordförande kan fatta beslut om ordnande av säkerhetskontroll, om det är nödvändigt på grund av behandlingen av ett enskilt mål.

Vid en säkerhetskontroll kan personer som önskar tillträde till domstolslokalerna och personer som befinner sig där samt föremål som de medför kontrolleras. Domstolen eller ordföranden beslutar om säkerhetskontrollens omfattning.

#### 3 §

##### *Principen om minsta olägenhet*

En säkerhetskontroll skall ordnas så att den inte medför onödiga olägenheter för den som kontrolleras och så att den inte skadar egendom.

#### 4 §

##### *Säkerhetskontrollörerna*

En säkerhetskontroll kan utföras av en polisman eller av en anställd vid domstolen som har fått utbildning för uppgiften.

På basis av domstolens beslut kan säkerhetskontrollen också utföras av någon annan än en person som avses i 1 mom., om perso-

nen i fråga har godkänts för uppgiften av polisen.

#### 5 §

##### *Säkerhetskontrollåtgärder*

En säkerhetskontrollör har rätt att med en metalldetektor eller någon annan liknande teknisk anordning kontrollera en person som önskar tillträde till eller befinner sig vid domstolen samt föremål som denna person medför, för att säkerställa att sådana föremål eller ämnen inte medförs genom vilka säkerheten eller ordningen kan äventyras eller som kan användas för att skada egendom, eller vars innehav annars är förbjudet enligt lag eller bestämmelser som utfärdats med stöd av lag. Säkerhetskontrollören har rätt att också på annat sätt undersöka föremål som en person medför. Om det finns grundad anledning att misstänka att en person medför ett sådant föremål eller ämne som avses ovan, kan personen kroppsvisiteras för att föremålet eller ämnet skall kunna hittas.

En säkerhetskontrollör har rätt att frånta en person ett i 1 mom. avsett föremål eller ämne som hittats vid en kontroll eller på något annat sätt.

Föremål och ämnen som fråntagits en kontrollerad skall överlämnas till polisen eller, om det inte finns hinder enligt lag, återlämnas till personen i fråga när han eller hon avlägsnar sig från domstolen.

#### 6 §

##### *Avlägsnande av en person från domstolen*

Om en person vägrar underkasta sig en säkerhetskontrollåtgärd, kan säkerhetskontrollören avlägsna honom eller henne från domstolen.

För att avlägsna en person från en domstol kan säkerhetskontrollören vid behov använda sådana maktmedel som kan anses vara försvarliga med hänsyn till personens uppträdande och andra omständigheter. Någon annan anställd vid domstolen än en tjänste-

man och en sådan säkerhetskontrollör som avses i 4 § 2 mom. får dock inte använda maktmedel för att avlägsna en person från domstolen, om inte något annat följer av annan lagstiftning.

## 7 §

*Ministeriets uppgifter*

Justitieministeriet kan meddela närmare föreskrifter och anvisningar om de tekniska

tillvägagångssätten i fråga om säkerhetskontrollåtgärderna och om hur säkerhetskontrollerna skall ordnas i praktiken samt om den utbildning som skall ordnas.

## 8 §

*Ikraftträdande*

Denna lag träder i kraft den .

---

Helsingfors den 30 april 1999

**Republikens President**

**MARTTI AHTISAARI**

Justitieminister *Johannes Koskinen*